

KYMILÄISTÄ SANATAIDETTA SANAKIRJANA

Lyyli Lukkari – Lasse-J. Solanterä (toim.) *Siit myä luvetah. Kymin murteen sanakirja*. Kymi-seura ry., Kotka 1994. 224 s. ISBN 952-90-6036-X.

Martti Rapola laati v. 1927 Sanakirjasäätiölle kansankielen sanakirjan aineksen keräämistä varten ohjelman. Siinä suomen kielen alue jaettiin 23 keruupiiriin, joista jokaisesta oli määrä kerätä yksi tai kaksi täydellisyyttä tavoittelevaa sanastoja. Kahdeksannesta keruupiiristä, Kymenlaaksosta, tällaisiksi keruupitäjiksi valittiin Iitti ja Kymin.

Kymin murteen sanastus saatiin varsinaisesti vauhtiin vasta toisen maailmansodan jälkeen v. 1945, jolloin maisteri Taito Piironen muutti Kymin ja alkoi kerätä aineksia kansankielen sanakirjaa varten. Piironen kuitenkin sairastui samana vuonna vakavasti, ja hänen tilalleen jouduttiin 1946 hankkimaan toinen kerääjä, maisteri Väinö Tala, joka jatkoi Piironen työtä eri puolilla pitäjää. Kymin kunnan kustantama keruutyö päättyi vasta v. 1951, jolloin Tala saattoi luovuttaa 26 534 sanalippua (luvussa on mukana myös Piironen keräämä 2 700 sanalipun aines) käsittävän suurkokoelman Sanakirjasäätiölle. Vuosien varrella on Kymissä työskennellyt stipendiaatteina muitakin sanastajia, mm. opettaja Aku Mäkisalo (ent. Metso), joka keräsi vuosiansadan alussa noin 12 500 sanalipun kokoelman. Koulutettujen stipendiaattien keräelmien yhteismäärä nousee yli 46 000 sanalipun.

Vapaaehtoisten Kymin murteen sanastajien joukossa on yksi kirkkaasti ylitse

muiden: v. 1901 syntynyt prokuristi Lyyli Lukkari. Hän on lähettänyt Sanakirjasäätiön ja sen työn jatkajan Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kokoelmiin vuosikymmenten aikana 14 729 sanalippua, jotka osoittavat hämmästyttävän hyvää Kymin murteen ja perinteen tuntemusta.

Kymissä esitettiin jo 1940-luvun lopulla Väinö Talalle toivomuksia keruutulosten julkistamisesta ja nähtävästi jonkinlaisesta Kymin murteen sanakirjastakin. Tala lienee kertonut toivomuksista esimiehilleenkin. Tähän viittaa ainakin se, että Sanakirjasäätiön puolesta yhteyttä stipendiaatteihin hoitanut tohtori Veikko Ruoppila huomautti kirjeessään v. 1948 Talalle, ettei mitään pitäjän sanakirjaa voi tässä vaiheessa ottaa tähtäimeen. Eräänlaisena korvikkeena Tala kirjoitti Ankkapurha-sarjan II numerossa ilmestyneen laajan artikkelin Kymin nuotakalastuksesta ja siihen liittyvästä sanastosta. Ruoppila ajatteli tietenkin, että suppeimmat sanakirjat hidastavat perimmäisen tavoitteen eli koko kielialueen murresanakirjan valmistumista.

Kymin murteen asema on Kotkan seudun teollistumisen ja siihen liittyvän muutoliikkeen takia ollut jo runsaat sata vuotta uhattuna. »Savolaisten Amerikkana» tunnetun Kymin kansankielen keruu toteutettiin todella viime hetkillä. Kun Kymin sitten — samoin kuin Karhula ja Haapasaarikin — liitettiin Kotkan kaupunkiin, jäi Kymin

murteen ja muunkin perinteen vaaliminen paljolti vapaaehtoisten järjestöjen ja seurojen varaan. Kymi-seuran piirissä heräsikin 1980-luvun alussa ajatus Lyyli Lukkarin keräämän murreasana-aineiston kokoamisesta sanakirjaksi. Usean eri henkilön yritettyä sanakirjan kokoamista työhön saatiin muualta muuttanut mutta kymiläistynyt lehtori Lasse-J. Solanterä, joka sitten tietokoneineen veikin hankkeen päätökseen. Kirjan varsinainen toimitusvaihe vaati Solanterältä ja hänen apunaan ja tukenaan olleelta Lyyli Lukkarilta noin kahden vuoden työn.

Sana-artikkeleihin on murreasuisessa perusmuodossaan olevan hakusanan tai hakusanojen lisäksi merkitty sanaluokka ja sanan merkitys. Useimmiten on lisäksi tarjolla sanan käyttöä ja monesti samalla myös taivutusta ja rektiota valaisevaa esimerkkiainesta, joissakin sana-artikkeleissa hyvinkin runsaasti. Juuri esimerkistöä pidänkin kirjan mielenkiintoisimpana ja antoisimpana osana, koska se antaa hyvän kuvan vuosisadan alun ja viime vuosisadan lopunkin kymiläisestä elämänmuodosta. Esimerkkien jäljessä on usein vielä viittauksia hakusanan synonyymeihin tai vastakohtiin.

Koska hakusanat ovat murremuodossa, vaaditaan sanakirjan käyttäjältä ainakin jonkinasteista Kymin murteen tuntemusta. Ulla Vierin kirjan alkuun laatima suppea murteen esittely kannattaa tästä syystä lukea tarkasti. Erityisen suuria ymmärtämävaikeuksia tuottavat varmasti ensi tavua kauempana tapahtuneet *o > u*, *ö > y* ja *u > o*, *y > ö* -muutokset (esim. *matto > mattu*, *ylös > ylys*, *kirnuhun > kirnoh*), jotka ovat Kymin murteessa suhteellisen yleisiä, ja aivan erityisen yleisiä ne näyttävät olleen Lyyli Lukkarin hyvin tuntemassa Kallio kosken seudun murteessa. Lisäksi on muistettava, että diftongit *uo*, *yö* ja *ie* ovat avaruneet *ua*:ksi, *yä*:ksi, *iä*:ksi ja *ia*:ksi ja että loppuheitto on melko yleistä.

Hakusanat ovat siis yleensä murreasui-

nessa perusmuodossaan. Vähäinen poikkeus on se, että supistumaverbit ja supistumattomat (tp:t *kaivata* ja *kaivaa*) on haluttu pitää erillään, vaikka ne Kymin murteessa ovatkin pahoin sekoittuneet, esim. *puk-sata* (vaikka esimerkeissä *sai paksaa*), *tötätä* (esimerkeissä *tötätä ~ töttää*). Harvat poikkeukset vaikuttavat järkeviltä, esim. *rytöö* (: *rytöät*, *rytösvätten*) pro **ryrötä*, *irkuaa* pro **iruta*, samoin olisivat kai myös *roituaa* (: *roituatten*; s.v. *renata*) pro **roi-ruta*, *rötää* (: *rötäät*; s.v. *tollu*) pro **rörätä* ja *meltuaa* (s.v. *holtti*, *huippo*, *häränperse* ym.) pro **melluta*.

Sanat *paska* : *paskan* ~ *pasan* ja *raiti* : *rairin* on merkitty hakusanoiksi heikkoasteisiksi yleistettyinä: *pasa*, *rairi*. SMS:n kokoelmissa näyttää Kymistä kuitenkin olevan vain *paska*- ja *raiti*-tyyppisiä vahvan asteen muotoja (mm. Lyyli ja Aili Lukkarilta). Murreasuisuus vaatisi myös *ime*-sanan muotoon *imes* 'ihme'; samoin pitäisi *tulmulti*-hakusanan olla asussa *tulmulta* ja *kualtaa*-hakusanan asussa *kualta*.

Tekijät ovat käyttäneet toisinaan sanakirjan hakusanoissa ja murre-esimerkeissäkin yhdyssanan osien rajalla pois heittyneen äänneen, etenkin *i*:n merkinä apostrofia, esimerkiksi *hik'herne*, *es'riamo*, *aast'aika*, *it'olevain*, *kirk'tarha*, *kut'aika*, *kyll'olen*. Tämä saattaa auttaa yhdyssanan hahmottamisessa, mutta joitakin kertoja se on hämentänyt tietokoneen avulla tehtyä aakkostusta, niin että esimerkiksi *kaal'portti* tulee ennen *kaalata*- ja *kaali*-sanoja, *kot'kasvatti* ennen adverbia *kot* 'kotiin', *kus'*-alkuiset yhdyssanat ennen *kusakkaa* ja *ant'tavarat* ym. *ant'*-alkuiset yhdyssanat ennen *antaa*-verbiä. Sanakirjan loppuosassa ei apostrofi vaikuta aakkostukseen. Samaa apostrofia on joskus käytetty osoittamaan laryngaaliklusiilia tai puristussupistumaa, esim. *aa'ata*, *ä''ä*, *ä'ättää*, *aihe'elliin*. Murretekstejä lukemaan tottuneille on ehkä vielä huomautettava, että kyseinen merkki ei

▷

missään tapauksessa viittaa liudentumiseen.

Assimilaation merkinnässä eivät tekijät ole olleet täysin johdonmukaisia, kuten Solanterä saatesanoissaan huomauttaakin. Tämä vaikuttaa myös hakusanojen aakkostukseen, joten järjestys voi olla vaikkapa: *päivänpöllö, päivänäkö, päiväsel, päiväviiaru* jne.

Sana-artikkeleissa häiritsee ehkä eniten se, että moniin niistä on koottu aivan eri alkuperää olevia mutta merkitykseltään synonyymisia sanoja. Esimerkiksi *kinnata*-verbin yhteydessä luetellaan hakusanoina myös verbit *ahristaa* ja *kiristää* ja annetaan jokaisesta esimerkki. Tämä ei ainakaan tiivistä sanakirjaa, sillä viittauksia kuitenkin tarvitaan. Viittaukset ovatkin yleensä kohdallaan, joten kärsivällinen sanakirjan käyttäjä löytää tarvitsemansa avun, vaikka esimerkiksi *istoo lynkäsillä, ryämällä, rähmällä* -artikkelin täydennykseksi olisi toivonut viittaukset myös *ryämällä*- ja *rähmällä*-sanojen kohdalle (*lynkäsillä*-sanan yhteydessä viittaus onkin) ja vastaavasti *itkii surenkolloo, ullittaa* -artikkelin lisäksi olisivat olleet tarpeen viittaukset *surenkollo-* ja *ullittaa*-sanojen kohdalle.

Toiseen äärimmäisyyteen toimittaja on mennyt, kun hän on sijoittanut aivan eri alkuperää olevat mutta muodoltaan samalaisiksi kehittyneet sanat saman hakusanan alle, esim. *selittää* v. 1. saada selkoa, – – 5. seljättää; *viini* a./s. hieno / viini; *vitsoos* s./ a. vitsas, vitsi, sukkeluus / vitsikäs, sukkelasanainen.

Sanakirjan johdannossa kerrotaan, että hakusanoja on karsinnasta huolimatta yli 4 600. Todellisuudessa määrä on huomattavasti suurempi, koska monessa sana-artikkelissa on hakusanan ohessa myös johdoksia ja yhdyssanoja. Esimerkiksi sana-artikkelin *kouraaksittain* esimerkeistä löytyvät myös *kouraas* (joka olisi adverbimuotoa paremmin sopinut hakusanaksi) ja *kourain*,

laamasilmä-artikkelista *laamas* (sopisi edellistä paremmin hakusanaksi) ja *laamah* sekä *lahu*-artikkelista *lahuta* ja *lahuvika*. Kirjassa on myös monia sellaisia sana-artikkeleita, joiden runsaassa esimerkistöissä hakusana ei edes esiinny mutta jotka antavat hyvinkin yksityiskohtaista tietoa kuvattavastaan (esim. *lanttopiirakka, makkaranpuhennhveli, makkarapuuru, morsiaimen keroos, noirannual*). Joissakin tapauksissa toimittaja näyttää tarkoittaneenkin hakusanan enemmän otsikoksi kuin perinteiseksi hakusanaksi (ks. esim. *ruokarukous, teittely*).

Sana-artikkeleissa vilahtelee kymmentäin ellei sadoittain sellaisia murre sanoja, joista olisi voinut tehdä omia sana-artikkeleita. Jäin kaipaamaan lisätietoja esimerkiksi substantiiveista *hami, hetule, höyre* (: *höytehii*), *iljanne* ja *kasti*, adjektiiveista *kiärä* (jää), *kolakka, luukka* ja *petriä* sekä verbeistä *holkata, jankata, konaalla, kuu-kottaa, könytä* ja *vaanata*. Joihinkin sana-artikkeleihin olisi toivonut mainintaa synonyymista, esimerkiksi *ihka*-sanasta (ks. esim. s.v. *lyttö, näköjäh, ontaa, vehkehet*) *ihran*-hakusanan, *kotiah*-sanasta (ks. esim. s.v. *palju*) *kot* ~ *kotuh*-sanojen sekä *myä*- (ks. esim. s.v. *kalkota, nuurtaa, tuimentoo, ääriäh myä*) ja *myäten*-muodoista (ks. s.v. *häntälalva*) *myären*-sanan yhteydessä. Samoin olisi voinut *siittää*-artikkelissa huomauttaa, että käytössä on myös asu *siätää* (ks. s.v. *rusnata, rässökkä*).

Tekeillä olevassa Suomen murteiden sanakirjassa on tietysti siinäkin runsaasti Kymin murteesta saatuja esimerkkejä. Kolmesta ensimmäisestä osasta (*a – hujuttaa*) käytettävissä oleva ATK-versio tarjoaa mahdollisuuksia vertailuun. Tuohon aakkosväliin mahtuu Kymin murteen sanakirjassa (KMS) runsaat 500 hakusanaa ja esimerkkejä tietysti vielä enemmän, vaikka jokaiseen hakusanaan ei esimerkkiä liitykään. SMS:n kolmessa ensimmäisessä

osassa on Raimo Jussilan ja Tarmo Rahikaisen laskelmien mukaan 1 952 kymiläisesimerkkiä eli 1,25 prosenttia sanakirjan esimerkkiaineistosta. Suurin osa näistä on Väinö Talalta, mutta myös Lukkarin lähettämiä esimerkkejä on runsaasti, osa samoja kuin KMS:ssä. Kovin laajaan vertailuun ei tässä ole mahdollisuuksia, mutta jokunen pieni KMS:ään jäänyt virhe tulkoon mainituksi:

anheelliin, anhenelliin (po. *anhehel-liin*); myös tähän kuuluvassa esimerkissä näyttää toimittaja luke-
neen Lukkarin *h:n* jonkin kerran *n:ksi*: *Kyl myä ollan* (po. *ollah*) *koku artteli sin* (po. *sih*) *tiän tekuh yhtä anhenellisii* (po. *anhehellisii*) – – .
— SMS:ssä tämä esimerkki on *artteli*-sanan yhteydessä.

julmast: – – *suo* (po. *sus*) *viäp sinoo*.
kunii: *Sitäh* (po. *sitäk*) *siäl kolen* (po. *koku*) *päivää kunit* – – *pitää olla* (po. *oleh*) *aikoo tehty*.

kämnenöirä: *Yhtä anturoittemiist ja kämnenettöimiist* (po. *kämnenöittemiist on siit*) *yhtenäh*.

Murresanojen merkityksen määrittely on eittämättä usein hankalaa ja vaatisi määrätapauksissa tuekseen kuvan, kuten toimittaja saatesanoissaan huomauttaakin. Yleisesti ottaen tekijät ovat onnistuneet määrittelyissään hyvin. Muutaman sanan selite vaatisi ymmärtääkseni kuitenkin tarkistamista.

Esimerkkejä:

kalenkoor s. kaulus. — Lähimurteissa samoin kuin lähtökielessä venäjässä sanan vastineet tarkoittavat eräänlaista ostokangasta, sertinkiä.

konttiryssä s. Sergei-niminen venäläinen laukkukaappias, joka oli syntynyt v. 1850. — Paremmiin: venäläi-

nen laukkukaappias.

kualettaa v. 1. kuolla. – – *kyl kualema minot kualettaa*. — Paremmiin: *tap-paa, surmata, korjata pois* tms.

kusittimistah adv. keskeltä, peräaukon yläpuolelta. — Paremmiin: *kusitin* s. kalan peräaukko (näin myös Tala ja Mäkisalo).

lapaantuu v. lyödä niin, että käsi herpaantuu. — Paremmiin: *herpaantua, neulottua, kuolettua*. Myös *lapaintuu* (s.v. *juurustaa*).

lekker s. n. 3 l vetoinen puuastia, katajainen. — Pitänee olla: *leili* (Kymissä myös *lasku, völpär, velpper*).

mahapottu s. litteä lasipullo. — Pitänee olla: *iso, pyöreä, puhaltamalla valmistettu lasipullo* (tähän tapaan myös Mäkisalo).

mutiain s. vähäinen. — Sanaluokasta ja esimerkistä päätellen *mutiain* tarkoittaa Kymissä samaa kuin Aino Vallin mukaan Itissä: *hyvin pientä perunaa, joskus muutakin juurta tai hedelmää*.

pulin kummi s. pilkkanimi – – sellaiselle, joka ei opi eikä edes halua oppia lukemaan. — Pilkkanimellä viitataan siihen, ettei lukutaidoton voi päästä ripille eikä näin ollen kelpaa kummiksi kuin korkeintaan pulille eli varsalle.

raasii v. kehrätä. — Po. *karstata* (vrt. *raasinkannet* s.v. *poset*).

rampata (*heinii*) v. polkea (*heiniä*). — Verbi *rampata* tarkoittaa yleensäkin polkemista, tallaamista (näin myös s.v. *luukahtaa*).

rometaani s. suuri kaappi. — Paremmiin: *suuri esine* tms. Alkuaan *dromedaaria* eli yksikyttyräistä *kamelia* tarkoittanut sana on laventunut merkitykseltään.

sirkastin a. komea, lihava, pulska. *Nii olet, kon sirkastin, pinta senk kiiltää*

▷

kiriäl. — Esimerkistä voi jo päätellä, että kyseessä ei ole adjektiivi vaan substantiivi. Venäläinen lainasana viittaa tšergessiläisrotuiseen lehmään tai härkään.

topokuoliain a. kuollut. — Po. tajuton, pyörtnyt, valekuollut (näin merkinneet myös Mäkisalo ja Piironen).

tuinastaa v. ahertaa, koettaa saada jtk. tehdyksi. — Perusmerkitys lienee Kymissäkin 'pistaa' (näin myös Tala ja Mäkisalo).

Sanaluokkien merkinnän ja merkityksen selityksen välille on joskus syntynyt ristiriitaa, kun selitys on tehty jotakin toista sanaluokkaa ajatellen, esimerkiksi *alla miälin* a. 'haikea', *hengetöin tyyn* adv. 'aivan rasvatyyni sää', *härilläh* adv. 'kiimassa oleva lehmä', *kualiain* v. 'kuollut', *linttakäpä-lä* a. 'astuu jalkineet linttaan', *miähen reikä* a. 'miehen mittainen', *naakeloittu* v. 'kirkas, tähtinen taivas', *pohjaantoo* v. 'harvapohjainen, avoperämaa, johon uppoaa helposti', *suro*, *huppo* s. 'surra kuollutta käyttämällä huppoa l. surua', *tina* s. 'ei kasva', *viikunpöllö* a. 'viikot sekaisin'. Sana *tekeellä* on esimerkkien perusteella verbi eikä adverbi, samoin *haletakseh*. Oudolta vaikuttaa myös, että hakusanaksi on pantu adjektiivi *juani*, vaikka sana-artikkelin ainoassa esimerkissä on verbi *juanii*. Sanat *hah!*, *he!*, *hekää ny!* yms. ovat interjektioita.

Lyyli Lukkarin tallentama KMS:n aineisto on pääosiltaan varsin vanhaa. Tärkein opas on ollut hänen v. 1856 syntynyt isänsä. Pääosa aineksestä näyttääkin olevan peräisin Lukkarien kotikylästä Kalliokoskelta ja sen lähistöltä, siis Kymin pitäjän keskiosista.

KMS:n lukija saa kuvan murteesta, jonka ilmaisukyky viehättää, joskus huvittaaakin (esim. *kauvuus* 'kesto aika', *rapsinkakko* 'nuorimmainen', *puntaroisissah* 'tasa-

painossa'). Deskriptiivisanastoa on runsaasti, vaikka sitä nähtävästi on karsittukin kovalla kädellä. Vierasperäiset sanat on muokattu oman murteen mukaisiksi: esim. *präss* > *rässi* 'rasitus' (mutta myös *pärssi!*). Lainoja on saatu eri tahoilta.

Ruotsalaislainoja ovat esimerkiksi *herskapi* 'herrasväki', *kankamanni* 'joukosta jäänyt', *katulyäppi* 'kujanjuoksu', *kenkätä* (s.v. *taluh päin*), *komtiarata* 'määrätä, ärhennellä', *konki* (s.v. *hoituu*), *lusti* (s.v. *ko-tuin oma* ym.), *lutoona* 'suuri joukko, plutoona', *lyyssi* 'pusero', *marttiarata* 'vioittaa, tärvellä', *mörjätä* 'sotkea, liata' (~ *mörjä*), *oorniarata* 'antaa lääkemääräys', *oorteli* 'määräys', *pejuani* 'veijari', *pislaaki* 'erehdys', *puksiarata* 'hinata (laivaa)', *rahtiärinki* 'tarjoilu', *ramil* 'esillä', *rikiarata* 'peuhata', *rikulleh* 'kohdalleen', *rimusiarata* 'mankua, kättää', *räkätä* 'riittää', *salmikirja* 'virsikirja' (s.v. *silmiriammo*), *siukka* 'sairaantuntuinen', *teija* 'karjakko', *tutiara-ta* 'tutkia', *tötötä* 'tukea', *ulusteko* 'vero' tms., *viikki* 'sola', *vikuniärata* 'muodostaa kuvioita tanssissa', *vulmahti* 'valtakirja', *völjäri* 'veneen lepuutin', *äksiarata* (s.v. *kulkomiäs*, *menuta*).

Venäjän kielestä on lainattu mm. *jässikkä* 'iso puulaatikko', *kormii* 'lämmittää (riihtä t. saunaa)', *kusakka* 'villavyö t. -kaulaliina', *kutsar* 'hevosen ajaja', *lisnamiäs* 'apumies' (ven. *lišnij* 'ylimääräinen'), *litkat* 'harjakaiset', *losinkka* 'heinänkantoväline', *luhoi* : *luhoks* 'huonokuuloinen', *lusii* 'maata; tehdä vastenmielistä työtä', *maklakka* (vrt. ven. *maklak* 'kaupanvälittäjä; huijari'), *molittaa* 'puhua venäjää', *nakuma* 'hyvä toveri, ystävä', *nosilkka* 'kantolaite', *paamii* 'pauhata, torua', *paateroija* 'lellitellä, hemmotella', *paru* 'kuumuus, kovasti lämmitetty sauna' (ven. *par* 'löyly'), *pasmittaa* (s.v. *nääntää*), *petsonkka* 'sisälmyssylty' (vrt. ven. *petšënka* 'maksat'; karj. (Nek-Riip) *petšuuka* 'eräs lehmän mahoista'), *pirinä* 'uunissa imelletty puo-

lukkapuuro', *pola* (s.v. *viärimmäin*), *potsoju* 'makuu', *rokuli* (s.v. *maata*), *rosso* 'huono, huolimaton', *rostuväki* 'tavall. talonpoikainen väki', *ränikkä* 'piparkakku', *salkka* 'säälä', *salokka* 'lepotauko', *satnikka* 'jalkineen teossa käytetty nahka', *serpa* 'liemiruoka', *setvertti*, *sinel* (s.v. *loiputin*; ven. *šinel'* 'päällystakki'), *sulaani* 'ulkokomero', *sumpsa* 'oralvarin nahkalaukku', *takana* 'juomalasi', *tapuuna* 'joukko' (ven. *tabun*), *tarakka* 'kantamus', *tauikka* 'tavara', *tolkku* (s.v. *aljuta*, *touhottamiin*), *torpuska* 'laukku', *turakka* (s.v. *rääkistöä*, *täyrestäh*; vrt. ven. *durak* 'hullu, hupsu'), *vari* 'lämmin', *volna* 'lepotauko', *vot* (s.v. *avuperämaa*).

Virosta on lainattu esimerkiksi *aatti* 'kiitos' (myös venäl. alkuperä mahdollinen), *ilusa* 'iloinen', *kammeliäs* 'kampela', *kylmetty* 'vanha tilavuusmitta' (vrt. vir. *kylmet*), *pimiä puuru* 'voisilmätön puuro', *puasta* 'rantajää' (vir. murt. *puost* 'jääkauma, jääteli'), *saara arvuu* 'ymmärtää' (s.v. *songertaa*), *sapa* (s.v. *saara sapahah*), *sirkiä* 'suora', *tormi* 'myrsky', *ujuu* 'uida' ym., *unusta* 'unohtaa', *vana* 'vanha' (s.v. *juappu*, *kässäröirä*, *rääpiä* ym.), *vanamiäs* (s.v. *hai*, *mettiintyy*), *vanasetä* (s.v. *sola*), *vanhunen* 'ikäinen'.

Kymin murteen sanakirjan ensimmäinen painos oli vain 500 kappaletta, ja se myytiin tietävästi loppuun parissa viikossa. Muutenkin kirja on aivan ilmeisesti tehty tiukan budjetin mukaan. Sitä ilahduttavampaa on, että aakkosten rajoille ja kirjan loppuun on pantu kolmisenkymmentä vanhaa Kymiä ja sen katoavia elinkeinoja esittelevää valokuvaa.

Lyyli Lukkarin pitkä elämä päättyi helmikuussa 1995, joten hän ennätti nähdä sanakirjansa valmistumisen ja varmaan myös nauttia julkaisun saamasta myönteisestä huomiosta. Sanakirjaan mahtui kuitenkin vain osa Lukkarin keräämästä aineksesta. Hänen kokoelmissaan on sanamuistiinpanojen lisäksi suuri määrä tarinoita, sananparsia ym. perinnettä. Osa siitä on jo Solanterän tietokoneen muistissa. Toivottavasti hänellä riittää vielä voimia tällaisenkin murrekirjan toimittamiseen. Suuren yleisön kiinnostus sanakirjaa kohtaan on varmasti osoittanut, että jatkoa toivotaan. ■

MATTI PUNTTILA

*Kotimaisten kielten tutkimuskeskus,
Sörnäisten rantatie 25, 00500 Helsinki
Sähköposti: Matti.Punttila@domlang.fi*